https://doi.org/10.32849/2409-9201.2025.25.25

УДК 347.7 UDC

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТВОРЕННІ ЗАГАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ЦИФРОВОГО АРБІТРАЖУ

Володимир НАГНИБІДА

доктор юридичних наук, професор,
завідувач відділу

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN ESTABLISHING COMMON STANDARDS FOR DIGITAL ARBITRATION

Volodymyr NAHNYBIDA

Doctor of Law, Professor,
Head of the Department

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine (Kyiv)

https://orcid.org/0000-0003-4233-7173

Стаття присвячена визначенню ролі низки провідних міжнародних організацій та інституцій (насамперед, Комісії ООН з міжнародного торговельного права, Королівського Інституту Арбітрів та Міжнародної асоціації юристів) у створенні та просуванні загальних міжнародних стандартів організації і здійснення цифрового арбітражного розгляду, побудови онлайн-арбітражу як самостійного сучасного явища у царині альтернативного вирішення спорів. Автор відзначає, що саме розроблені такими організаціями джерела «м'якого права», зважаючи на природу та особливості міжнародного комерційного арбітражу як нейтрального і конфіденційного способу вирішення спорів визначають базові засади імплементації цифрових інструментів при вирішенні комерційних спорів, гарантуючи дотримання фундаментальних процесуальних прав сторін, з одного боку, та швидкість і ефективність розгляду загалом.

За результатами дослідження резюмується, що UNCITRAL зосереджується на питаннях імплементації реалій цифрового арбітражу в уже усталені рамки арбітражного процесу на рівні базових актів конвенційного регулювання (насамперед, Нью-Йоркської конвенції), а також розроблених нею модельних законів та регламентів. Йдеться про інтеграцію електронних повідомлень, укладення арбітражних угод у будь-якій цифровій формі, а

The article is dedicated to defining the role of several leading international organizations and institutions (primarily the United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), the Chartered Institute of Arbitrators (CIArb), and the International Bar Association (IBA)) in the creation and promotion of common international standards for organizing and conducting digital arbitration proceedings, as well as in shaping online arbitration as an independent modern phenomenon in the field of alternative dispute resolution.

The author emphasizes that the "soft law" sources developed by these organizations play a fundamental role in defining the basic principles for the implementation of digital tools in commercial dispute resolution. Given the nature and characteristics of international commercial arbitration as a neutral and confidential method of dispute resolution, these standards ensure both adherence to fundamental procedural rights of the parties and the overall speed and efficiency of proceedings.

The study concludes that UNCITRAL primarily focuses on integrating digital arbitration realities into the established framework of arbitration proceedings at the level of foundational international conventions (particularly the New York Convention), as well as in its model laws and procedural rules. This includes the recognition of electronic communications, the

також визнанні та виконанні електронних арбітражних рішень, поруч із зверненням на рекомендаційному рівні до окреслення принципів і порядку використання електронних інструментів сторонами, складом арбітражу і арбітражними інституціями. Якщо в усіх інших окреслених напрямках робота UNCITRAL вже отримала закріплення на нормативному та рекомендаційному рівнях, в аспекті визнання та виконання е-рішень в арбітражі вона ще перебуває на етапі обговорень та пропозицій, хоча ключові пропозиції вже знайшли відображення у записках Секретаріату Комісії, доповідях її Робочої групи II. Натомість інші міжнародні організації (на прикладі CIArb, IBA, ICCA, CPR та інші) у своїй діяльності звертаються до більш прикладних сторін досліджуваної проблематики, пропонуючи арбітражній спільноті широкий спектр рекомендацій, керівництв, протоколів і чек-листів, пов'язаних із правилами організації і проведення віртуальних слухань, вимог до е-доказів та їх збору, допиту свідків у режимі онлайн, організації електронного документообігу, гарантування кібербезпеки у ході здійснення всіх процесуальних дій тощо.

Ключові слова: міжнародний комерційний арбітраж, арбітражні інституції, відео-конференція, цифровий арбітраж, керівництва та рекомендації, арбітражний процес

conclusion of arbitration agreements in any digital form, and the recognition and enforcement of electronic arbitral awards. Additionally, UNCITRAL provides recommendations on the principles and procedures for using electronic tools by parties, arbitral tribunals, and arbitration institutions. While most of these aspects have already been addressed at the normative and advisory levels, the issue of recognizing and enforcing e-awards in arbitration is still under discussion, although key proposals have already been reflected in UNCITRAL Secretariat notes and reports from its Working Group II.

Meanwhile, other international organizations (such as CIArb, IBA, ICCA, CPR, among others) focus on more practical aspects of the issue, offering the arbitration community a broad range of recommendations, guidelines, protocols, and checklists related to organizing and conducting virtual hearings, requirements for e-evidence and its collection, online witness examination, electronic document management, cybersecurity measures during procedural actions, and other relevant matters.

Keywords: international commercial arbitration, arbitration institutions, video conferencing, digital arbitration, guidelines and recommendations, arbitration process

Цифровізація арбітражного процесу відбувається комплексно та різнопланово не лише у площині поступової імплементації у порядок розгляду та вирішення комерційних спорів численних нових цифрових інструментів та електронних сервісів (відеоконференцзв'язку, дистанційного заслуховування свідків та надання доказів, впровадження систем електронного документообігу тощо), але й крізь призму інституційного залучення та розробки з цього приводу міжнародними організаціями і постійно діючими арбітражними центрами послідовних керівництв, правил і рекомендацій. Саме такі джерела «м'якого права», зважаючи на природу та особливості міжнародного комерційного арбітражу як нейтрального і конфіденційного інструменту вирішення спорів покликані забезпечити всебічний перехід арбітражного процесу на «цифрові рейки», гарантуючи дотримання фундаментальних процесуальних прав сторін, з одного боку, та швидкість і ефективність розгляду загалом. У зв'язку з цим питання визначення ролі та місця міжнародних організацій у розвитку та становленні онлайн-арбітражу важко переоцінити, зважаючи на те, що вони постають потужними експертними і нормотворчими центрами у світовому масштабі.

При цьому, хоча проблематика цифровізації арбітражного розгляду була предметом численних наукових і аналітичних досліджень у працях вітчизняних і зарубіжних вчених,

зокрема Б. Х. Аламдарі, Р. Алнабера, І. Амро, Ю. В. Білоусова, Р. Вольффа, Т. Гаї, С. О. Кравцова, Н. Кумара, М. М. Мальського, К. Онгена, Дж. Пестілла, Ю. Д. Притики, Р. К. Сміта, П. Чаттерджі, М. Шерера та інших, конкретні аспекти впливу міжнародних організацій на цей процес досі залишаються маловивченими. Таким чином метою цієї наукової статті є встановлення ролі провідних міжнародних інституцій, на кшталт Комісії ООН з міжнародного торговельного права (далі – UNCITRAL або Комісія), Королівського Інституту Арбітрів (далі – CIArb), Міжнародної асоціації юристів (IBA) та інших, у створенні та просуванні загальних міжнародних стандартів організації і здійснення цифрового арбітражного розгляду.

Звертаючись насамперед до напрацювань UNCITRAL у означеній сфері, одразу відзначимо, що у попередніх публікаціях [1] ми вже досліджували інтерпретаційний прогрес, досягнутий крізь призму низки документів, розроблених цією організацією [2–3], у питанні розуміння положень ст. II(1) та ст. II(2) Конвенції ООН про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. (відомої як Нью-Йоркська конвенція) [4] щодо охоплення у цих нормах (які встановлюють базові вимоги до змісту та форми арбітражної угоди) й будь-яких електронних форм комунікації між сторонами, якщо при цьому забезпечується можливість встановити чіткість та однозначність волевиявлення сторін стосовно підписання такої арбітражної угоди. Таке розуміння знайшло відображення й у нормах Типового закону UNCITRAL про міжнародний комерційний арбітраж 1985 р. із подальшими змінами (далі – Типовий закон UNCITRAL) [5], зокрема у ст. 7(4) останнього, а сам концепт допустимості використання електронних комунікацій у ході арбітражного розгляду був наскрізно втілений у Арбітражному регламенті UNCITRAL (наразі діє редакція, прийнята у 2021 році) [6].

Проте на цьому внесок UNCITRAL у створення архітектури онлайн-арбітражу не закінчується. Так, ще у 2016 році у рамках діяльності Комісії було підготовлено Технічні нотатки щодо вирішення спорів у онлайн-режимі (Online Dispute Resolution – ODR) [7], з метою допомогти державам, зокрема тим, що розвиваються, і державам з перехідною економікою, адміністраторам ODR, платформам ODR, нейтральним сторонам і сторонам процедур ODR у розробці та використанні таких систем. Комісія відзначила, що Технічні нотатки не мають обов'язкової сили та є описовими, втілюючи принципи справедливості, прозорості, належної процедури та підзвітності [8]. Окрім іншого, вказаний документ закріплював розуміння ODR як механізму вирішення спорів за допомогою електронних комунікацій та інших інформаційно-комунікаційних технологій, передбачив необхідність адміністрування та координації функціонування платформи ODR у роботі відповідного та окремого від сторін і складу арбітражу адміністратора, встановлював загальні принципи і стадії звернення до платформ ODR у процесі розгляду і вирішення спорів.

На сьогодні ж ключовим вектором діяльності UNCITRAL у сфері цифровізації міжнародного комерційного арбітражу є розробка цілісних рекомендацій та внесення змін до Типового закону UNCITRAL в частині розбудови правового підґрунтя для широкого використання електронних арбітражних рішень. Відповідно, у 2023 році UNCITRAL прийняла до уваги записку Секретаріату щодо таксономії та попередніх результатів підведення підсумків розвитку спорів у цифровій економіці [9–10] та звернулася до останнього з проханням продовжувати роботу щодо висунення пропозицій на законодавчому рівні та зосередження уваги на темах визнання та виконання електронних арбітражних рішень та електронних сповіщень про арбітраж та їх доставки. У 2024 році Комісія доручила Робочій групі II працювати над визнанням і виконанням електронних арбітражних рішень, а згодом і з електронними повідомленнями. Напрацювання цієї групи були зібрані у записці «Визнання та виконання електронних арбітражних рішень» [11], яка обговорювалася на вісімдесят першій сесії цієї робочої групи UNCITRAL 3–7 лютого 2025 року. За результатами роботи останньої були підготовлена відповідна Доповідь Робочої групи II [12].

Синтезуючи ключові положення цих документів, відзначимо, що вони пов'язані, насамперед, із рекомендаціями щодо тлумачення положень Нью-Йоркської конвенції у світлі охоплення терміном «арбітражне рішення» або «рішення» в рамках її положень арбітражних рішень в електронній формі, а також щодо того, щоб відповідно до ст. IV(1)(a) Нью-Йоркської

конвенції арбітражне рішення або його завірена копія в електронній формі визнавалися «оригіналом» за умови дотримання певних визначених у цих документах умов; внесення низки відповідних змін до Типового закону UNCITRAL і Арбітражного регламенту UNCITRAL, що також повинні гарантувати досягнення тих ж цілей і завдань гарантування належного визнання і виконання електронних арбітражних рішень. Детальніше цих питань ми також торкалися у попередніх публікаціях [13].

Звертаючись до діяльності інших міжнародних організацій крізь призму предмету нашого дослідження, відзначимо таке. Знаний своїми керівництвами у сфері арбітражної практики CIArb у 2020 році розробив Рекомендації щодо дистанційного вирішення спорів [14], а у наступному році – підготував комплексне Рамкове керівництво щодо використання технологій у міжнародному арбітражі [15]. Перший із документів був прямо пов'язаний із наслідками пандемії COVID-19 та спрямовувався на використання у поєднанні та адаптації до будь-яких відповідних урядових і арбітражних порад, надаючи керівництво для ведення розгляду за будь-яких обставин, коли сторони спору не можуть зустрітися фізично. Натомість згадане Рамкове керівництво CIArb є значно ширшим за своїм предметом, включаючи у двох частинах загальні принципи, зокрема розуміння повноважень і обов'язків арбітрів, забезпечення справедливості та пропорційності використання технологій, а також вказівки щодо найкращих практик у питаннях кібербезпеки та способів уникнення витоку особистих даних і даних, пов'язаних із веденням справи. Власний Протокол щодо кібербезпеки у міжнародному арбітражі у 2022 році був підготовлений Міжнародною Радою з комерційного арбітражу (ICCA), спільно з Колегією адвокатів Нью-Йорку (NYC Bar) та Міжнародним інститутом із запобігання та вирішення конфліктів (CPR), за підтримки Постійної палати третейського суду (PCA) [16]. Вартими згадки є й Правила IBA з одержання доказів у міжнародному арбітражі у редакції 2020 року [17], що містять низку положень, пов'язаних із збором та отриманням доказів у електронній формі. До прикладу, відповідно до ст. 3(12)(b) Правил, документи, які Сторона зберігає в електронній формі, мають бути подані або надані у найбільш зручному чи економічному для неї форматі, який є розумно придатним для отримувачів.

Підсумовуючи вищевикладене, можливо відмітити ряд засадничих особливостей і тенденцій стосовно ролі, яку відіграють міжнародні організації у ході цифровізації арбітражного розгляду в контексті розроблення загальних стандартів онлайн-арбітражу. Так, зважаючи на сутність та напрямки діяльності UNCITRAL, Комісія зосереджується на питаннях імплементації реалій цифрового арбітражу в уже усталені рамки арбітражного процесу на рівні базових актів конвенційного регулювання (насамперед, Нью-Йоркської конвенції), модельних законів та регламентів, розроблених нею ж. Мова йде про інтеграцію електронних повідомлень, укладення арбітражних угод у будь-якій цифровій формі, а також визнанні та виконанні електронних арбітражних рішень, поруч із зверненням на рекомендаційному рівні до окреслення принципів і порядку використання електронних інструментів сторонами, складом арбітражу і арбітражними інституціями. Якщо в усіх інших окреслених напрямках робота UNCITRAL вже отримала закріплення на нормативному та рекомендаційному рівнях, в аспекті визнання та виконання е-рішень в арбітражі вона ще перебуває на етапі обговорень та пропозицій, хоча ключові пропозиції вже знайшли відображення у записках Секретаріату Комісії, доповідях її Робочої групи II.

Натомість інші міжнародні організації (на прикладі CIArb, IBA, ICCA, CPR та інших) у своїй діяльності звертаються до більш прикладних сторін досліджуваної проблематики, пропонуючи арбітражній спільноті широкий спектр рекомендацій, керівництв, протоколів і чек-листів, пов'язаних із правилами організації і проведення віртуальних слухань, вимог до е-доказів та їх збору, допиту свідків у режимі онлайн, організації електронного документообігу, гарантування кібербезпеки у ході здійснення всіх процесуальних дій тощо. Зважаючи на те, що процес цифровізації арбітражного розгляду, попри очевидні здобутки та зрушення (у тому числі досліджені у цій науковій статті), ще не завершений, ми повертатимемося до різних аспектів цієї тематики у наших наступних публікаціях.

Посилання:

1. Nahnybida V. Receipt of Electronic Communications in the Practice of International Commercial Arbitration. Evropsky politicky a pravni discurs. 2022. Vol. 9. Issue 4. P. 13–24.

2. Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2, and article VII, paragraph 1, of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958 2006. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/a2e.pdf.

3. Explanatory Note by the UNCITRAL secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf.

4. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958). United Nations Organization. URL: https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/New-York-Convention-E.pdf.

5. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (with amendments as adopted in 2006). The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf.

6. UNCITRAL Arbitration Rules 1976 (with article 1, paragraph 4, as adopted in 2013 and article 1, paragraph 5, as adopted in 2021). The United Nations Commission on International Trade Law. https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/21-07996_expedited-arbitration-e-ebook.pdf.

7. UNCITRAL Technical Notes on Online Dispute Resolution. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/v1700382_english_technical_notes_on_odr.pdf.

8. Online Dispute Resolution. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/onlinedispute.

9. Stocktaking of Developments in Dispute Resolution in the Digital Economy. Taxonomy and preliminary findings. Fifty-sixth session of UNCITRAL, Vienna, 3–21 July 2023. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v23/035/36/pdf/v2303536.pdf

10. Stocktaking of Developments in Dispute Resolution in the Digital Economy. Taxonomy and preliminary findings. Note by the Secretariat. Fifty-sixth session of UNCITRAL, Vienna, 3–21 July 2023. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v23/035/42/pdf/v2303542.pdf

11. Recognition and enforcement of electronic arbitral awards. Note by the Secretariat. Eighty-first session of UNCITRAL, New York, 3–17 February 2025. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v24/083/60/pdf/v2408360.pdf.

12. Report of Working Group II (Dispute Settlement) on the work of its eighty-first session (New York, 3–7 February 2025). The United Nations Commission on International Trade Law. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/acn9-1200_advance_copy.pdf.

13. Нагнибіда В. І. Електронне арбітражне рішення в умовах діджиталізації арбітражного процесу / Сучасні виклики для приватного права України: європеїзація, диджиталізація, війна : збірник наук. праць за результатами Другої Всеукраїнської наук.-практ. конф. (13 грудня 2024 р., Київ–Хмельницький) [Електронний ресурс]. – Київ : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2024. С. 85-92. URL: https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/1042

14. CIArb Guidance Note on Remote Dispute Resolution Proceedings. Chartered Institute of Arbitrators. URL: https://www.ciarb.org/media/8967/remote-hearings-guidance-note.pdf.

15. CIArb Framework Guideline on the Use of Technology in International Arbitration. Chartered Institute of Arbitrators. URL: https://www.ciarb.org/media/izef4z3c/15-framework-guideline-on-the-use-of-technology-in-international-arbitration.pdf.

16. ICCA–NYC Bar–CPR Protocol on Cybersecurity in International Arbitration (2022 Edition). URL: https://cdn.arbitration-icca.org/s3fs-public/document/media_document/ICCA-reports-no-6-icca-nyc-bar-cpr-protocol-cybersecurity-international-arbitration-2022-edition.pdf.

17. IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration. Adopted by a resolution of the IBA Council 17 December 2020. International Bar Association. URL: https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=def0807b-9fec-43ef-b624-f2cb2af7cf7b.

Статтю було подано	02.04.2025	The article was submitted
Статтю було прийнято	18.04.2025	The article was accepted